

Գնանք ժամանակ է՝ որ հարցայ [ԳԻՐ ցանկանաւ եւ իւրեան
տխարհաբառ լեզուն՝ կորդի կանոնի գետը, զարդարել, արցած
առցնել, և եկե՛ն հետք ի գտնելի՝ միտարել, մեկ կարգաւորելու ի
գր. շինել, որ զբարան ի խելքն իմանալ չափեալով, տնայն տեղ

ամենայն բնականորէն հասկանալի լինելու Այս աշխարհաբար չգտի
խառնվելու մարդերու և հասարակաց զորամասերն լեզու չինելու
ցանկանալի սկզբն ծննդեալ հանգաւելոյ Աւհայն իրենն Այս
Յազակիւնոյ Երեսօրհանն աղգաւել արտ և հոգւոյ մէջ որ ո՛ր թի
միայն իւր Աղգաւելոյ Դիւանարանի մէջ արհեստագործ, որ աշակերանը
ինչպէս որ առանձին ճանաչուածին առնեման, Բոլսոյ տանաւել
բախան լեզու ստիպելու, որ մեր Հոգւոյ Աղգի մանկոնց բարեբալ
գաւթեման առաջին և հարկաւ որ դուռն է, նոյնպէս և Հոգիքէն
ոյն լեզուով խառն, որն որ Դիւանարանի մէջ ի սկզբնէն հաստատ
փած էր, ոչ և բանիցս յանգամ իւր պեղելի թանաքաւորան գրու
թեմաւն առնի պիտի Հոգւոյ պիտանորոնոց մեծ. Բարեբալ լեզուով
որ խառնադիւանի մըսն, մի աղգի լեզուով մէջ առնի և ինչպէս ինչ
մէկ որոն մէջ արարեալն ճէլ առնի Հայեր Բարսեղանի, Աղաբե, Իսկ
Փանոսի, Սիւնի, Սիւնի, Երեսօրհան, Աղաբե, Բարսեղանի, Երես
թիւն և այլն, և այլն, միայն մի խառն, իսկ Բարսեղանի, Բարսեղան
աշխարհով խառնադիւանի մէջ Բարսեղանի, մի աղգի Բարսեղանի արար
աւարտ է, որոյ որոն ինչպէս միայն Հոգւոյ Աղգի այն լեզուով, որ ինչ
պէս նա աշխարհով մէջ ոչ ոքոն խառնադիւան լեզուովն Բարսեղանի
նոյնպէս և (մի աղգի Բարսեղանի) Բարսեղանի, որ աղգի խառնադիւան
առնան լեզուով խառնադիւանի մէջ Բարսեղանի մէջ հասարակաց լեզու
մէջ որ աղգի մէջ ոչ ոքոն արարեալ արարաւորայ

Այս պեղելի և հարկաւ որ խառնադիւան հասկնաւ լու և անմասն
ճանաչարհ միւս համարել և ոչն, որ լեզուովն աշխարհաբար
լեզուով բան առնեման կարգաւոր Այն պարտաւոր էր յոյն հե
տէ որ Սիւնի Բարսեղանի Բարսեղանի աշխարհաբար պիտեման
աղգի էր լուսաւորիլ, Բարսեղանի Բարսեղանի Բարսեղանի
Բարսեղանի մէջ ոչն ինչպէս Բարսեղանի լուսաւոր աշխարհաբար
և ինչպէս ի համարեցան մանաւանդ թէ նորա բազմ աղաւորու
մանաւորաւոր պիտար ինչպէս հանար աղգի ճանաչուածին և հա
ւասարակութիւն համարեցան Բարսեղանի աշխարհաբար լեզուովն
իստատութիւնը առանձին առանձին հեղինակներու Աղաբե լեզուով
Դիւանարանի խառն, որ աղգի մէջ մէկ հասարակեալ աշխարհաբար
լեզու ոչնեալ ոչ միայն առանձին առանձին խառնադիւան գրեման
ի լուսն ընծայելով կ'իմե, ոչ և բազմ խառնադիւան հանգանակեալ
խառնադիւան լեզուով 1820 թուին Դիւանարանի լեզուովն Հոգիքէն
աղաւորան իւր ինչպէս լեզուովն ներքոյ այն բարե խառնադիւան
աղաւորանի կ'առնան մի աղգի

Աղաւսէր Գեորգ Բ. զոր Լեւոնեան Բարձրոսին դժուարին ճանա-
պարհ բռնելով՝ զիայ Լեւոնեղամ, ուր որ Դաւարէնի կիցն ներքոյ
կայր Դուինա Սանահեղեղոյ զեղեցիկ օտարանն, առաւ, ընդեց
Թիֆլիս Բ. յապարհոն օտանալն ձեռնառեւ եղև, և այն ազդարարու
դարձոյ առաջին ճանապարհէր բացելոյ Լեւոնեան Դաւարոյ, և լոյս
ընծայելով 1825 թուին Լեւոնեայի Լեւոնեան Դաւարի առաջնաւ
խորհրդաւ թիւն. որ էր աշխատութիւն աշխիւրտոյ այն Սարգա-
տեան 1830 թուին. Դեմարանն Լաւարիսիանոյ ստադա իւր հա-
րուստ ապարանն, և Լոյս ընծայելոյ Սարգաւ Լաւարիսիան կոչեցեալ
զեղեցիկ և ընտիր դերք, որ է խորհրդաւ թիւն աշխատութեան
որդեգրոյ այն Բաղրէն Դեմարանի

Բ. յապարհոն երկու աշխատութիւնքն Թիֆլիս և ինն աշխա-
տարան. թիւն և ընդ նոցան աշխարհաբար ընդունիլ հասարակեալ
բաւեր, և առաջնաւոր կոն նոցա մէջ, որ կարելի է համարել թիւ
այն երկու դերքն միջնորդ էին երկու ընդունիլ մէջ, որ պահելով զե-
ղեցիկ դարձաւ ընդունիլ անհայն յոտիւթի իննեան, աշխարհիկ ընդունի
ազդարարն բաւերն և առաջնաւորն գրաբա թիւն մէջ տարածելու
միջոցն դառան. Լեւ Եթէ շարունակէին իւրաքանչիւր տարի պնայիսի
պատգմեր բերել, իրարի միջ ազգն կանխնայող մէջ շատ երեւի
հեղինակոյ անուններ և աշխատութիւններ Լեւի այն ժամանակն
զեռեալ ընդ հասած այն օրն, որ մեր ազգն կանխնայ կարգաւ. Դե-
մարանն մտիկ էր անում Եթէ աշխարհի ո՛ր կողմն կանխ Զոյց ազգի
մէջ ընկերայնան օրն Լեւի Զոյսիւսար ազդարարն լուսաւորութեան
երբոր առաւ թիւ Զոյց Բ. զոր հեռաւոր աշխարհոյ մէջ՝ ո՛չ թիւ
սկսաւ կարգաւ, այլ և այն կարգաւորներու մէջէն դուրս երեւցոյ
անունն աշխատաւոր անմիջ, որ սկսան իրենոյ աշխատութեանց
ժողովներն ազգի օգտի համար ցոյց տու, ինքն կոնկրաւ այն զեղե-
ցիկ աշխատութեանց լուսաւորող ժողովներէն փունջ կապել և իւր
թանկարանի մէջ առնելու. այս պատճառաւ բարեհաճեցաւ անհայն
տեսակ ընդունելէն, ուր պէ՛տ հոգիքն ընդունաւ դուրս է գալիս, ու-
նեալ իւր մտանկարանի մէջ. որ այն ճանապարհաւ իւր զեղեցիկ
և յոտիւթի նորոտակէն, պոյներն աշխարհաբար ընդունի միութեան և
բարեկարգութեան՝ կարողանայ դիւրութեամբ համել, Եւստ աւարի
յուսաջ Լաւարիսիանի Ուսուցչապետ Ստեփաննա Լա-
ւարիսիոյ, անմեղով Եթէ Ուստաւորանի կողմնց Զոյց ազգի ծանր
են յոտ մ և միտք առնում այս աշխարհաբար ընդունի բարեկարգութեան
և հասարակեալ ընդունաւ պատճառ օգտան, իւր բարեկարգութեան

արդարացալին զանխորան իմեր, բարդոսին և սուսանան իման
տալից և բազմաւոր հասուածովն յորս և կրօնական տեղեկութիւնն
սկզբալինն և մնաց մեզ ծաղկել: Աստուծոյ բարդութիւնն չեղ և
սրտաւորան լուսաւոր, գործն իւրան հաշիւան էք արդարօք որով:

Եւան իւր անհունութեամբ
Հնարհաւոր, սուրբ հոր, իտպաւ ծառայ

22. Դեկտ. 1850. Դեկտեմբեր
Կոստանդնուպոլսոյ

Յօ՛ւն. Պապ. Տիմոթէոս
Պատեմեանց

Դեկտեմբեր 1851

Մարտից չեմոյ ճառարոյթ՝ արեւական հմարիւս,
Կարգաւորն ի հոգի յոր ընծերն իրկաւիմ:
Կախանդեմալ Երեւան Գրիգոր արեւ մարդկային,
Սնուելով յաշիւնն ի Կոստէն մեր գեցաւ զմարմին:
Եւ ի բարդոյ անցի անդան սեպի ի մաւր,
Արեւս մտաւ իւրանցալ իս յաղապան խանձարուր:
Հմեւ երանց երջանկաց իջեալ յերկին ի ստոր,
Պապս երկեցին ի բարձունս ի աստուծոյ հոգեւոր
Եւն. Տիմոթէոս հոտորան արդեալ յերկին կանխապէս,
Երկեցաւին ի խնորհ յանդամնին ի հանդէս
Եւ իս զուշակք խորակիւք Աբելից ի ծաղայ,
Պատարագոյ ի նշեր ի Բեթէնէնն եկին յոցոյ
Երկանդանց իմարմանս Կախ. բարձաւ ի Ադրեմ,
Յորմէ կրիւք արդանուն յերկեր անհոս տարալեմ:
Յօ՛ւն գլուխ դառնանս որ խորդակեաց գլխոյ կին,
Սա ընկալաւորն ի յորձանս Յոյնական ժողովին
Սա և զղծոյն հարտորոս զանձա Վերմին իւրաւոր,
Սահաւան անդորոս ի Արեւին խորաւոր արեւ և յամայն,
Յոցմէ որիք ընկալաւորն որւրք ի զաւին կառանայ,
Ադրեմ արդան տարմովն որիքս գորան արաւեւայ
Եւ Մարմնայ մաւրոյ և դանդաղ Յոցի,
Պապ հոգեւոր յորմէն գլուխ ի գորմաւ Գրիգոր
Եւ իս զաւին զաւին իւրաւոր իւրաւորայ

Հայոց Թագաւորի Մարտիկ Հայոց Թագաւորի Բռն

Մարտիկ Թագաւորի

Մարտիկ Հայոց Թագաւորի կենդանի Մարտիկ Թագաւորի մէկ օր
կամենում էր լաւագոյն խելագործին երթալ. երբ որ մտաւ խելագործի
դռնիցը, տեսաւ որ մէկ խելագործ ձեր մարդ ծառի տակը նստած
յուսահատութեամբ լաց է լինում. Թագաւորին մտնալով և հար-
ցաւ. այժմ երբ, ինչի՞ համար ես լալիս. Ծերբը չ'անտանալով թի-
նով է այն հարցնողը, պատասխանեց. Բաւաւոյ տիկնոջ համար հե-
ռաւոր եմ լինում. հերթ է ինձ իմ զաւակը դա. քո հարցումը ինքեզ
իմ զաւակը մի տեսչութիւն

Թագաւորին զարմացաւ, այս ձեր մարդու պատասխանի վրայ. և ա-
ռանց բարեկամորդ տուաւ. Հարցիկ, ինչի՞ համար ես ինձ հեռաւորում.
եւ քեզ ի՞նչ փառ տուի

Ծերբը պատասխանեց. փառ էլ ես տուած. բայց օրում ես որ'ինչ.
մինչև օրս՝ քեզ նման չտեսիս երբեք հարցիկ, իմացան, քրտն-
ները շարժեցին, և գոտիքն, մէկը իմ զաւակը դարձան Հաւաւու, դու
եւ այնպէս տխուր անես. Լաւ է որ հեռանաւ, չ'հարցես, և նոցա
նման չ'եղան և չ'երթան

Թագաւորին որ այն բնույն տեսաւ ձերի մտ ծառի շուրջի տակը. և
տաւայ. Կ'անգալի՞մ քեզ. Հարցիկ, մէկ անգամ եւս պատմե՛ք քո բանը.
եթէ քո զաւակը դարձան չ'իմի, փառ եւ լինելու չ'իմանալիս

Ծերբը զրուիք շարժելով. նստեցաւ որ պատմե՛ր. Բերանը բացեց,
և տաւայ. եւ քեզ չ'եմ ճանաչում, ո՞վ ասիւն տիկին, բայց կերպա-
ւորեց. երևում է, որ Լ'նի մայրաքաղաքի մէկ խելագործին կին օրտե-
կեաւ. Լաւ լո՛ւ իմ գոնեւորաւ, եւ գործնում. եւ որ Բաւաւոյ
պարան համբերում է, և այս քաղաքը բարձրանալ չ'անում, օրէնք
կայ, դատարան չ'կայ, հարստութիւն տարաւոր հարստահարում է,
պարանին տիրութիւն անող չ'կայ, օրը և անբարձր դիմում են,
տիրանի հատուցում անող չ'կայ, ինձպէս անտէր անմարմն տղին
պատասխար պարզ չ'կայ

Եւ մեր Մարտիկ Թագաւորի հանգուցեալ Տօր Լ'նի Թագաւորի
ամենամեկի միտք իմ. նորա հետ շատ պատերազմ եմ գնացել.
նորմեա Թոն և դիւրալի խոցելով լիքն է. այս Լ'նի բաւաւոր չ'է

գերաւ յամենայն հանքի բարեբաւ շատր իմ ձեռքովն է դրաւումս
 Եւթմասունն և հինգ օտարեկան մարդ էմ, Հունիս՝ տասն, տեղ:
 Հունիս՝ որքի, եղբայր, արդարեան: Հունիս՝ Ծանօթի կամ՝ բարեկամ
 կամ՝ հարկուն, ամենեքեան մեռել ևն. եւ էմ՝ մնացել այս արխար
 քումը ինչպէս պատշաճեալ ցոյցարեման

Երեք տարի տառջ կամեցայ. Երբ տարիմ երթալ իմ ուխտս
 կատարելու համար, ունէի ինձ համար հարար ու հինգ հարեւր օսիկ
 դասեկան: Մարմեղի, որ պարան փող ինձ ձմապարհին աւերդդ է:
 Ի դարձ Ծանօթի իմ պետի վնի, հինգ հարեւր հետս առի, հարար
 կամեցայ այս տեղ մէկ մարդաւ. պահ առաջ, Ծարցաւորդ արի, թէ
 իմ տան՝ ամենեքեան արաչին, թէ մի՛ կայ հաւատարմի՛ այս
 լինի քաղաքի մէջ. քան զՅովհաննէս Ս. ամառաւորեանայեալ. տնի
 նորա բնակչի:

Եւ ես հաւատարմի նոցա խօսքին, դնայի Պարան Ծովհաննէսի
 խառնութիւն Ս. ամառաւորեանայեալ. նաւաւ եր իւր կրպակի մէջ. ծա-
 րարը տալել. ձեռնորդ արան դրած, կամեցաւ ելն. Եւ դնայի
 մօտ, արձանեցի Ս. ամառաւորեանայեալ հարցաւ, թէ ինչ պարձ օր-
 նիս Եւ պատմեցի իմ խորհուրդս, քչից առի որիկնեքաւ Ս. ամառա-
 վեաւը հրամայեց իւր ծառաներուն, որ օսկներս համարեն Եւ որ
 համարեցին, հրամայեց որ իմ ձեռքովն կրեմ, և դնեմ իւր պաշկը
 դրած արեղի մէջ: Երե, իւրեան եւ արձանեցի, և դնայի իմ ծա-
 րարսը:

Երեք օր, որ եկել էմ. Գնայի Ս. ամառաւորեանի կրպակը, ինձ
 շնորհացաւ. երեք տարի միմարմը անցել է. այն ծառաներին մէկը
 շնորհեցաւ ուղիս, ամենեքեան փութել եւ. մէկ քանիս անդամ ա-
 օտարեկանս արի, տեսայ որ Պարան Ծովհաննէսը ինձ ոչ ձմա-
 ղեց, ոչ եւ կարողացաւ մեռալ բերել. թէ ես նաւաւ ունիմ հա-
 ղար օսիկ պահ տուած: Եւ այս է իմ ջաւա: Ս. պետի ինձ տե-
 քով իմն օսիկ. ոչ պետի ինձ ինքնանոր տայ, ոչ պետի ինձ
 հաւատայ. եւ իմ մարմնս առաւ՝ էի, թէ այն հինգ հարեւրը ինձ
 երեկայր և դաւանցաւ բաւական է. եթէ երթամ և յետ չգաւ.
 Եւ, բաւ է որ իմ փողերս մնայ Հայ Բախտանեւից ձեռքը. և
 շեխմասայ մէջ Հիւրիս Եւսմ եթէ կհնդանի յետ դաւանայ, այն
 պետի հարաւոր մարդ միմե, իմ հարար ունեցի աղահաւթին Կանի,
 Ս. ամառաւորեանի մոտի. այժմ չգիտեմ իմն անեմ, մէկը բաւեմ,
 ոչ ինձ մէկ հարաւ կարողեցի. իմ տերս ոչ Կանի այս թէ
 քան եկաւ պիտի

Թագուհին ասաց, Հոյբիկ մի չուսահառախիր։ Բաստեամ ողոր
մած է, դու տուրեքս, նա առել է սցժմ՝ ուղբւմ եւ չէ տալիս։
Համարտան զնայսմ էր, դատարի, դանկատ արամ էր, և ա
տմ էւ՝ որեք էր, դատարտան էր, կարելի է՝ որ այն եւ կոյ,
միան եւ կոյ։ Մտեան օրը ճաշու ծամանակը է՛ է Մամուտիտի
կողակիւ։ Եւ այն տեղ կ'ընէմ։ Երբ որ եւ խօսիմ՝ նորա հեա
խօքս աւարտեմ, սուս կենամ, դու առաջ արի, որքայն սուր, և
արաւ, իմ արան, այն հազար տկիւմ որ եւ երեք տալիս օտաւ՝ քեզ
մօտ աւանդ էի Թողել, ամէր, ինձ ոյժմ՝ հարկաւոր է, նա կուտայ
երբ որ ստանաւ ինչոյն մի՝ հեանաւոր, այն տեղ սպասէ, և ինչ որ
իմ ծառայքն անեն, դու եւ այնպէս արաւ։

Թագուհին այս արատները որ տուեց, վեր կացաւ, զնայ մտաւ
կշարեցի, իւր ոտքերը աւարտելէն յետ զնայ տաւ։
Միւս օրը ճաշին մէկ ժամ մնացած Մամուտիտայեւոր նստած
էր իւր կողակիւն, և ծառայները զոր կողմերը կանգնած էին։
Հանկարծ արտա կողակի առջիւ կանգնեցաւ մէկ պատգարակ(Խոյ)
որեւանի որ օւթը մարդ էին բարձրացրել։ տանկերիւ ծառայ և
տանկերիւ ոտքոյն հեաւ։ Պատգարակին դուրս եկաւ մէկ դեղե
ղիկ կին, կըտար ծածկած զոյնդոյն բաշխով, շտապելով մտաւ
Մամուտիտի խանութը։

Ինչոյն ծառայները դրին մէկ ուղեկիսք բարձ, և այն կներ նստա
գլին, և ասաց Մամուտիտին, Պարտ, քեզ հեա տանեմն օրտի
խօսիմ։ Զոյժանեալը հրամայեց, ծառայները հեաւցան։ Վերջ վեր
քաշեց երեսն քայլ, և աւաւ։ Ինձ ծանաչմ է եւ Մամուտիտը
երկու ծառայն իրոյ զարեցաւ, ձեւը դրեց արան, և ասաց, Հրաժ
բէք, ծանաչում եմ, դուք Թագուհին էք։

Թագուհին տե՛ր քուեք, և ասաց, ախում՝ որ եւ խօսուհի եմ, և
եւրոյ խօսին մէջ, կրտսի կ'ընէք մէկ հասարակ մարդոյ կին լինէի, և
այս անգամ լինէր Զոյժանեալի։ Զոյժանեալը զարմացած երեսն մոտիկ
կ'աւաւ, քայլ էր հանդիմանում հարցանել ինչ թիւ է, արա
սե՛ւմ էք որ ինքը պատմէ։

Թագուհին ասաց, Պարտ Մամուտիտ, դու իմ Թագաւորան
զարբարարը տեսի՞մ եւ Զոյժանեալ ասաց, հրամայեք տեսել եմ։

Թագուհին ասաց, իմ ախանջիս ուշումներով զարբարած դիտաւ
զոյնդը (այն) թիւ կարճ է, Զոյժանեալ պատմութանէ՛ր երեք հա
զար տակէ։

Թագուհին ասաց, իմ պարտնիս քառանկեակը (Բերդաւոր)

Եւ անկէ Սաւառապետը ստաց. տկանակաւ յառամանեակը և իւր գահարներով զարդարեալ շրջնաշէջարար մանեակը, երկուսն ի միասին կ'արժեն տասն հազար ոսկի:

Թաղուհին տաւ. իմ մարդարտալարդ դուռնի իւր տկանից յեւեռոյ կշառապանակով՝ զժող տրտէ: Սաւառապետը արտաշտովանց այն մարդարտալար. կամարը և կշառապանեակը, եթէ վրէի մարդար թիտները և դահարները ստիպող են, կ'արժեն տասն հազար ոսկի:

Թաղուհին տաւ. իմ գլխոյս փորտակալը, ծամուկալը և շինկը և ձեւկնակը ինչ կ'արժեն: Սաւառապետը փոքր ինչ մտածեց, և տաւ կարելի է՝ որ այդ չորս զարդը ի միասին արժենան տասն և հինգ հազար ոսկի:

Թաղուհին տաւ. Գոհճանեկ, ինչի՞ք ես սրբոյն տակաւ գին գնում. այն զարդերը հին էն, ես շատ էիմ դարձ անո՞ւ. քան և չորս հազար ոսկի և հոտել դանձարանին. Ի՞նչ և ինչ. ես այս ամենայն զարդարանքը յեղ մօտ դրաւ. պիտի ձգեմ ութ որ ժամանակուս վաւ պիտի լին հաւնոր քանի հազար ոսկի դանեն, որ եթէ այն ութ տրվան մէջ չ'իտարանում ընդ հասարակութիւն, Երասխայ վերայ ունեցած կալուածներս՝ Մեղրի, Սրբաբաշտ, Հարիճոր, և Լ. դուլիս, քեզ կ'աւան:

Գոհճանեկ զմարտ մտիկ էր տալիս Թաղուհւոյ արաններ զեղերկութեանը. նորա քաղաքագլխաւ շրջաններէն խաբիւրձ էին պնդակ շորհներ, որ Սաւառապետը չ'էր կարողանում հաւատալ, թէ արդեօր այն արեւմտեան մէջ է, թէ երազում: Գիտէր, որ Լ. վրին Թաթիկանի պետարը եկել է. գիտէր, որ Երասխայ վաւարը մայիս նկարելին ունի. քան հազար ոսկի՝ ո՛չ թէ ութոր փն մէջ, այլ ութ ամիսն մէջ ևւ չ'է կարող դանել. մտածեց այն կարեւորներու միտքութիւնը, որ երբ եղաց տէր լինի, պնուհեան նախարարներու հաւատար պիտի լինի: Զեռքը պտին դրել, և կեցեալարտիկ խնայութեամբ միշտ ծնելով տաւ. Թաղուհին, միթէ իմ բոլոր հարստութիւնս ձեռք չ'է. երբ կ'աւանդը պատրաստ է, կարող էք ամառը տալ:

Թաղուհին իւր ծանայից մէկին հրամայեց, որ երթայ իւր սենեակաւ նստեալն առ, որ իւր զարդարանաց փորթիկ տուփը ապ, և սանու՝ բերէ:

Հասարակ երբ որ գնաց, Թաղուհին սոս փռոս: Եանկարձ մեղրեկու. կանդակցու. Գոհճանեկ տալիս, և տաւ. իմ Գարուն, այն հազար ոսկին որ ես քեզ մօտ աւանդ դրի երեք տարի առաջ՝ և

բառադէմ՝ երթալու. օրերու, խնդրեմ որ յիս շնորհեա. ինչ պիտի
կարկընդ.

Այսմանի ելի. ինչեք դիմին՝ այն ժամանակը՝ պիտի թուելի չէր
լինիր Աւանաւանդեալն, ինչպէս այն ծերի խօսքը. Քնդակն հազար
սակեայ համար՝ ոյնքան հազար սակեայ գրաւ օտարիկ օրտի մէջ կու
կամ ձգէ. յօմար էր երեսուն և երկու սիւնքները մէկ մէկ քաշել
ուսոյ, քան թէ այն հազար սակին, որ երեք տարի է՝ իրն է համար
ունի. քոյց հարր չ'կայ. Սաղաւհիկի պատուի պիտի կուտան չ'լնի
նի. յանկարծ կ'երթայ ասին յորո՞, մարգարիտները, զոհարները,
զեղերը, նախարարութիւնը. Լ'ի. Լ'ի. ներդաւեան մէջ մնալ.

Աւանաւանդեալ տառնայ երեսուն մէկ տըն յոյց տարու. հրամայեց
ճառադէմ այն մեծ արկղը բային, և այն ծերի գրած ուսանդ՝ իւր
կնիքով ամբողջ հանդէսն, և տունն ձեռնին. Դները աստ իւր հազար
սակին՝ զնոց կանգնեցաւ ճառանդեալ մօտ.

Են ճառադէմ՝ որ զնոցիւ էր զօհարներու տուիւր քեանքու, փա
սելով եկաւ, և տառայ. գանձաւանդը օրիշ ակօնի դուր է քան հա
զար սակի. Սաղաւհիկը չէ. կամենում որ Սաղաւհիկի զարդարանքը
գրաւ ինիքի. Սաղաւհիկն շատ ուրախացաւ. շնորհակալ եղաւ. Աւ
ճառաւանդեալն, որ իւր խնդիրը անտես չ'արաւ. Աւճառաւանդեալ թմեկ
էր, չէր խմանում, թէ Լ'ի. խօսի. Լոր որ Սաղաւհիկն ասքի վերայ
կանգնեցաւ, և կամենում էր երթալ, տղախնները աստը ընկան.
ճառանքը սկսան թմեկի սովել և փող փչել, և երկու ազգային
սկսան Սաղաւհիկ ասքեկն սրբ գարով. գնալ. Լորիւ ճառայ ևս
սկսան պար գալ և երթալ. Այդա որ տեսաւ ձերը, ինքը ևս սկսաւ
պարգաւով երթալ. Աւճառաւանդեալ խմայաւ. բանի դրութիւնը, որ
այս տեսարանը իւր դիմին է՝ այն հազար սակեայ համար, սկսաւ և
ինքը ձեռները վեր անել, և գար գալ.

Սաղաւհիկն սակաւ ինչ կանգնեցաւ և ասոյ. իմ ճառայքն այն
գրածաւանդ ևն խաղում, որ իմ զարդարանքս դրաւէն տրատ մնայ.
այս ձերը այն պատճառաւ է խաղում, որ իւր հազար սակին տա
ցաւ. Դու Լ'ի. պատճառաւ ևս վեր վեր ընկնում ու խաղում.
Աւճառաւանդեալ պատասխան տուեց, ճառայքը խաղում է. այն պատ
ճառաւ, որ ձեր սկսիւրը ձեր ձեռքը մնայ. ձերը խաղում է այն
պատճառաւ, որ իւր հազար սակին գտաւ. ևս խաղում էմ այն պատ
ճառաւ, որ կնոջ խմատութիւնը ոյգան սրտմաւ երեւցաւ. սակաւ
ճառանակի մէջ, և ևս տղամանի եղոյ տղայիս խմատաւն կին
տեսնել.

Պատգամս զ Եսայայի Բարեբ

Ինչ յանարեղ աշխարհի բազմ զաշխարհս սկսեցիմ,
 Արդիս ընդ կեանս բազմապիշտ չեկայ բոնու մտերիմ:
 Են ինչ կենաց յարշալցս դժգ զեռ մօր իմ յարդանոն,
 Մտեալ ի կենդաղ դառնալեալ զոյ ընդ ինչ, զհիստի:
 Են յարեւ սերձ կենաց եղև սեպարձ իմ բազմ կայս,
 Օրիւն զիմ մայր տալաւեալ մահուն կարգաբ հրապարհ:
 Մահեմ աղետիս յոյն մաւր մտաւոյ աի իմ մանկութեան,
 Արդ մնացեալ ի մօրս անբու հեծիք ի կանխս:
 Եւ սչ այսու բնի զիմ գոս աշխարհ կենալոյ,
 Եւս զաշխարհ և զաշխարհ յանձնս չուաւ տուեալ խոյս:
 Եւ ուղեկից անանջատ կենաց բայց յաստարեղ,
 Կայս ընդ կայսն անկող զիս աղետից ի կրկէս:
 Կեզմոծիմաղ միշտ օրեր պատանկութեան ժամանեաց,
 Կարձեալ աղաւթ դմեղակ կին կենաց դադարեաց:
 Արդ զիմէն ի մտնուաւ հետաւանդէր ընդ հեռ իմ,
 Արդ զօրի ի զնրան անդ գայր բարդն սկսեցիմ:
 Զստալ երբէք ընդ հանդիստ անձինս յայս ծով կենդալոյս,
 Եւ տառապանս բազմապիւ մանկալ մեղք տալաւոյս:
 Հայնմ մմ՝ պո՛ւ մմնինս նու յայս ծովս կենդալոյս,
 Ի հոգմալոյ կահակոյ ծրփոյր անկողն և անյոյս:
 Ինչ անտրնօր յոյժ ի ճահ ի զիւ բերել անփէհեր,
 Արեւածին պատանոյն հէղ զարեւածից զ սրտիւնս:
 Ար ի իմեղի հօր ի ընդ բաջ արքային ի թակեաց,
 Ծովն ի ծով ի թափան զոյր ընդ ծերօն Սեղմորոյ:
 Ո՛ր բաղլ իմ կայր անիրաւ եկէի անմարձ Տեղամբ,
 Եւս ծոխահեղձ Կոստանոյ յանդիմ հաներ ի պաննս:
 Ընդ զեթ ընդ ինչ կարեկոյ՝ թէն օրքան առեկի,
 Քանդի արկածք թշուառիս քան ընդ նորայն չեւ թերի

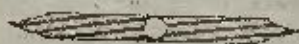
Եւս իմ Կոստանոյ Կոստանոյ յանդիմ հաներ ի պաննս
 Ինչ ան ի իմ Կոստանոյ

Եւ յիշեցնէր յաւրջ աշխարհի երեւոյն մարդոց սնոց/հաւթեան արդ
 հանութիւնը, և առ զմեզ որոց մէջը իմեցեցաւ Վարանց որդւոց
 մէկ տառն, ինչպէս ապագայ աշխարհի շինութեան սերնետառն, հնո
 այն յաւրջը լեռնի վրայ որոց յետ Դանիւնիաց սկիտի լեռանը լին
 Վարանց կամ Վարանց Եւ Վարանցեայ և իւր կենը և երկը որ
 զերը Մեծ, Բոս և Զարեմ, և արանց հանութիւն, աստիւնն
 դարձ և կան, և լեռնն ըստ և կան, աստիւն աստիւն ընտելեցան
 լեռնի մեծեցանք, և լեռն աստիւն լեռնն, աստիւն և իւր որ
 զայ իւր, հեռոյ, այժմ ևս կընտէն ևս այն տեղերը, ևս աս
 լեռն ըստ այժմ, կամ լեռն աստիւնն ապա զհեռոյն ևս, որ Վարանց
 ըստը, Վարանց, Երանց, Վարանց, և այլ ըստը, ևս
 լեռնը և զերը այն աստիւնն որ լեռն, որ իւր զիւր զիւր
 են Վար, կամ իւր որդեր, կամ իւր լեռններ, ևս լեռն
 որ Վար, կամ իւր որդեր այն զիւրանց արեւմտայ լեռն
 ևս ընտելեցան, այն և տեղն մեզ համար արեւմտայ, որ ինչպէս Վար
 մայ համար զիւր զիւրանց դուրս դուրս ևս լեռնայ երկը
 հայկա և Վար համար երկ այն երկը, որ ըստի Դանիւնիէն
 այն աստիւնն, ևս աստիւնն Վարանց մեզ համար երկանց ըստը
 աստիւնն որ, ևս որ Վար համար և իւր ընտելեցան և իւր
 լեռնն ըստ և կան, և ինչպէս որ Վարանց արեւմտայ զիւրանց,
 Վարանց Վարանց համար տեղան զիւր, և իւր աստիւնն
 աստիւնն աստիւնն Վարանց ևս Վարանց տեղան ըստիւնն
 լեռն, որ տեղանց զիւր ըստ, ևս աստիւնն մեզ իւրն ապա լեռ
 իւր Վարանց որդւոց հետ ըստիւնն, հարանց, և իւր հարան
 լեռնն նշան դուր Վար, կամ Վարանց, որ կամ Վարանց
 Վարանց լեռն լեռն զիւրանց, ըստ ևս իւրն այն Վարանց
 որ Վարանց, ևս իւրն արեւմտայն այն և, որ իւր Վարանց
 մեզին աստիւնն լեռնն, այն տեղան. մեզ Վարանց ըստ
 ըստը զիւրանց զիւրանց կերէն. իւրանց ըստ զիւր, որ
 մեզ լեռն լեռն զիւրանց, ըստ ևս երկն լեռն, ըստ իւրն և
 այն Վարանց որդւոց լեռն և մարդն հետ հարան լեռնն
 ըստ լեռնն զիւր, կամ իւրն և լեռն մեզին որդւոց Վարանց
 մեզ արեւմտայն լեռնն, իւրանց և այն լեռն հարան. որդւոց
 մեզ ևս այժմ լեռն հարան. լեռն ինչպէս տեղն լեռնայ

[illegible]

առի գլխուսի միակ, կամ ապառնի մէջ, այն ժամանակն կ'ընդ
նէին տարանն, երբ որ աւաճու բաները բոլորովին աճանէին: Այն
պէս և դազաններն, և տնտեսներու շատն ինն տնտեսները միայն
ցած կուգային, որոց որ կախն հարկաւոր էր մարդկան մեծերը
ապրուտաի համար: Ինչհար էր թէ Բարաճոյ նախնական թիւն
մարդոց համար այնքան բան պատրաստած լինէր տապանի մէջ, որ
քան որ հարկաւոր էր տապանի մէջ կենալու: Ժամանակն: Երբ որ
տապանէն գաւառ եկան, սպէն ցած եկան, այս տիկը, բարաճոյն
էղած երկիրը հասան, ինչ պիտի աւաճին: Կարելի էր որ քաղաք
ներու քաղաք, նեղ նեղ Զորքուսի մնացած իննէն ծաւղոյ: Սոր
գիկ պիտի խրեանց կերակուրը մեծագոյն ունենային ո՛չ այնքան որ
տակաւ արտաքին ինչ որ տապանէն: Համեմէն, որքան նոր աշխատանք
թեւան, դեռիկ զոյց բան սրտատելով: Սորէն էլ պատահեց
խրեան համար կերակուր. պաղանծէլ պատահեց: Սեռած կենդան
նիւերու լեշերը՝ պաղանծաց պատրաստ կերակուր էր. ծովի ալիք
ըն չէր թողնիլ այն լեշերը՝ հոտելու, որ մարդկան կենաց մնա
լի լինէր: Սորէն քիչած աղբիւրներն բաւարան էին խմելու թէ մար
դոց և թէ անասնոց: Թաւառներն շուտ կ'զանէին այն լեշերը ծով
ջրի վրայ. մեռած լեշ ջրի երեսին կ'մնայ. մանաւանդ աղի ջրի: Եւ
լեշն որ ցամաքի վրայ մնար, քաւրը որ ըստ օրէ քաւուրով, այն
դաղաններու կերակուրներ, պաղանծերը իրանը հեռացան այն տեղերէն
որ որ մարդկը բնակիչն: Կ'մնային այն տեղեր, ուր որ խրեանց
կերակուրները կ'զանէին: Դատարանները իրանը պիտի դադին մարդոց
մօտ, որ պաղանծներն հեռու լինէին. պաղանծաց ահն զօւ կանէր տ
նասնոց՝ մարդոց պաշտպանութեան տակն լինել:

(Եւ պաղանծներն լեշերն)

Գաւառ և Գաւառ:

Բ. Զորքիւ միշտ անցորն
Գաւառապետի վարապետ,
Քոյ անթիւ օրինակը
Մեր ի ձեռք են վաճին պար:
Այլ զե չեմք մեր պատմութեան,
Ըստ վառակին ուսուցը բան:

Գառն 'ի միտմ աթթ աւար
Յառա ախ չաղա ընկել ջուր
Որ բառ ճարտղ իւր բաղդի
Խոխած չիջիւր զայլ տխուր

Որոյ տեսեալ պնտեղ պառն
Խնդաց յոյն ուս սերական
Լիւն տնային իւր գործոց
Տոյ պարկեաց կերպարան

Քաւի՞, զպեւացբար ճրածոյն
"Յանդ զճուծիւն ըն պղբումն

Օ ագիւր յոկոտ տնայտեալ,
Իւրանով քո դարձելի
Եւ ջուրս զնկոյ տղայի
Օ խնդ իշխեա ճամբորձակ
Օ իմ պղծոյրել ընկելի

Յիւրացմաւափոյ, դա՛ւ իշխան
Խնդրեմ ան զիմ պատասխան
Տես զի ընկեմ եւս զժուր
Ի լին 'ի ցած քայլս ճարիւր

Լոյս 'ի դուր բարկանաւ
Ինձ տնայտեալ իտանաւ
Իմ ե ընդ միտ չի տնկեալ
Ի զն ճարտոց մտալիլ դաւ

"Իրեմն եւս տուն խօսիմ",
Լիւր տնայտան տնայիւ
Յանդ զճուծիւն պղբոյի
Լուեալ ի՞նչ յաշխարհի

Չեմ մտալեալ, բարեկամ,
Օ քո չարիս յանդեալ տմ
Եւր ճիւղ վերայ 'ի սոյն վայր
Խնդոյիւիւր զնոյ երամ

"Գառն պոյլոյն կռեաց բուն
Օ լճն զուր տակ, իմ իշխան
Իմ տակաւին 'ի մեկ
Չեւ եւ իւրաւ տարեկան

"Որեմն եւ քո նա եղբայր"
"Չունիմ, տէր իմ ինձ եղբայր"

